

ÚVOD

Výsledky desetiletého archeologického výzkumu velkomoravského hradiště na Pohansku u Břeclavě řadí tuto lokalitu již dnes mezi nejvýznamnější staroslovanské památníky nejen v Československu, ale ve slovanském světě vůbec.

Monografií „B ř e c l a v — P o h a n s k o, velkomoravské pohřebiště u kostela“, zahajujeme řadu plánovaných publikací, v nichž budou, pokud možno vyčerpávacím způsobem, zveřejněny a vědecky zhodnoceny výsledky tohoto rozsáhlého systematického archeologického výzkumu na Pohansku, prováděného ve státním plánu od r. 1959 katedrou prehistorie filosofické fakulty University J. E. Purkyně v Brně (pod vedením prof. PhDr. Františka Kalouska a jeho zástupce doc. PhDr. Bořivoje Dostála). Týká se to především těch úseků, které představují do jisté míry uzavřený celek.

Takový celek tvoří na Pohansku pohřebiště u kostela. Bylo prozkoumáno v letech 1959—1965 a zjištěno na něm celkem 407 hrobů. Důležité je, že patří k několika málo velkomoravským pohřebištím, systematicky úplně prozkoumaným. Jeho význam zvyšuje bohatý hrobový inventář (šperky, zbraně aj.), přímá souvislost s dosud nejlépe dochovanými pozůstatky velkomoravského kostela a palisádami opevněného velmožského dvorce.

Monografie je členěna do dvou svazků (dílů). První svazek, obsahující archeologické prameny o pohřebišti, je podán tak, že tvoří v užším slova smyslu samostatnou část monografie. Naproti tomu druhý svazek, v němž bude podáno archeologicko-historické zhodnocení pohřebiště a kostela, je v přímé závislosti na svazku prvním, takže oba svazky tvoří organický celek. Uvedené členění monografie ve dva svazky si vyžádala jednak její celková koncepce, jednak metodické, technické a konečně ryze praktické závažné důvody (umožňuje mimo jiné souběžné studium textu a zobrazovaného materiálu).

Poněvadž vlastním úkolem I. svazku je publikace archeologických pramenů z pohřebiště, věnuji v prvním svazku pozornost především tomu, co s tímto úkolem bezprostředně souvisí.

Snahou autora bylo podat, pokud možno vyčerpávacím způsobem, všechny pramenný archeologický materiál z pohřebiště, získaný archeologickým výzkumem, zpracovaný z hlediska archeologické metodologie tak, aby vyhovoval i náročným vědeckým požadavkům souboru archeologických pramenů. Hlavní zásady jsou podány v příložených statích o metodě a dokumentaci archeologického výzkumu na Pohansku a systému souboru pramenů z pohřebiště.

Práce, určená především badatelům v oboru slovanské archeologie, je publikována česky. Německý překlad úvodních statí, textů k obrázkům a tabulkám, vysvětlivek, základních termínů, jakož i sám systém podaného souboru, grafická názornost a úplnost archeologického materiálu umožňuje zahraničním badatelům, aby bez znalosti českého jazyka vytěžili maximum údajů a poznatků o archeologickém pramenném materiálu.

Předkládáje tuto publikaci naši i zahraniční veřejnosti, pokládám za svoji povinnost poděkovat všem těm, kdož se jakkoli zasloužili a podíleli na realizaci výzkumu Pohanska, dokumentačním a konservačním zpracování výsledků výzkumu a konečně na vydání této publikace.

Náš dík patří především ministerstvu školství v Praze, rektorátu University J. E. Purkyně v Brně, zejména jejímu tehdejšímu rektorovi univ. prof. RNDr. Th. Martincovi a kvestorovi PhDr. M. Vahalovi, děkanátu filosofické fakulty za stálý zájem o výzkum a jeho hospodářské a finanční zajištění, Archeologickému ústavu ČSAV v Praze (akademiku J. Böhmovi a akademiku J. Filipovi) za zařazení výzkumu do státního výzkumného plánu; členům odborné komise pro Pohansko prof. PhDr. J. Poulíkovi, členu korespondentovi ČSAV a řediteli pobočky Archeologického ústavu v Brně a prof. PhDr. V. Hrubému, přednostovi prehistorického oddělení Moravského muzea v Brně, kteří trvale sledovali výzkumné práce na Pohansku a odbornými posudky i připomínkami přispěli ke zkvalitnění výzkumu.

Bylo by nevděkem nepřipomenout stálou všestrannou podporu OV KSČ — především díky vzácnému pochopení tehdejšího vedoucího tajemníka Fr. Filipenského — při zajišťování výzkumu Pohanska i výstavby archeologické stanice, zejména v prvních letech výzkumu a nepoděkovat též všem veřejným činitelům ONV a MěNV v Břeclavi a ostatním občanům, kteří přispěli k zajištění všech akcí, a jež nelze na tomto místě jmenovitě uvádět.

Zvláštním díkem jsem především zavázán doc. PhDr. B. Dostálovi, který jako můj zástupce a nejbližší spolupracovník se od počátku významně podílí na vedení výzkumu a všech prací s výzkumem spojených, doc. PhDr. R. M. Perníčkovi též za obětavou účast při technickém a hospodářském zajišťování výzkumu, doc. PhDr. Vl. Podborskému za svědomitou práci při výzkumu pohřebiště, doc. RNDr. A. Lorencové za zpracování antropologického materiálu a prof. RNDr. J. Štelcovi za petrografické rozborý pozůstatků kostela.

Při této příležitosti nelze opomenout zásluhy celého kolektivu odborných a technických pracovníků katedry prehistorie, zúčastněných jak na vlastním výzkumu v terénu, tak na dokumentačních a laboratorních pracích. Především je nutno jmenovat prom. ped. A. Šika a St. Ševčíka, kteří od počátku trvale obětavě pracovali na výzkumu Pohanska, Zd. Souška, vedoucího chemicko-fyzikální laboratoře, za náročnou vzornou konservaci a restauraci kovových předmětů, prom. hist. J. Vignatiovou (kabinetní nálezové zprávy). Děkujeme všem, kdož se delší nebo kratší dobu jakkoli účastnili na výzkumu Pohanska: prom. hist. J. Bechyňové, M. Brabcové, prom. hist. J. Burešovi, J. Grochové, M. Havelkovi, prom. chem. V. Hejtmánkové, L. Nekvasilové, R. Nesvadbovi, Z. Ondráčkové, prom. ped. J. Sofkové, B. Souškové a konečně též početnému kolektivu dělníků.

Mé díky patří konečně těm, kdo přispěli k vydání této publikace: redakční radě a redakci Spisů filosofické fakulty University J. E. Purkyně, recenzentům prof. PhDr. V. Hrubému a doc. PhDr. B. Dostálovi za posouzení rukopisu a doporučení do tisku.

Nemalé zásluhy o publikaci mají: prom. ped. A. Šik za vzorné provedení ráročných kreseb a grafickou úpravu a St. Ševčík za fotografické tabulky.

V Brně, únor 1970

Prof. PhDr. František Kalousek